

Erojen yhteiskunta nykysosiaalipolitiikan ongelmana

■ Briitta Koskiaho

Pohjoismaat ovat oiva esimerkki sellaisista taloudelliseen ja sosiaaliseen edistymiseen pyrkivistä yhteiskunnista toisen maailmansodan jälkeisessä maailmassa, jotka ovat olleet suhteellisen homogeenisia. Sosiaalipolitiikkaan sisältyvä sosiaalisten ja tuloerojen vähentämispyrkimys on saanut yleisen hyväksynnän. Viimeistään vuonna 2015 olemme havahtuneet myös Suomessa ymmärtämään sen, että homogeenisuus on vähenemässä, kun yhtäkkiä pakolaiset ovat vaeltamassa myös tähän maahan. Se tulee osaltaan muuttamaan myös tuloja omaisuuseroja. Tärkeätä on tarkata, ettei maahan synny eriarvoistavaa kierrettä. Kysymys inklusiivisesta ja eksklusiivisesta eli yhteenkuuluvuuden ja erojen yhteiskunnasta on ajankohtaistunut.

Inklusiivisuuden ja eksklusiivisuuden sisältö

Inklusiivinen yhteiskunta voidaan ymmärtää muuten eriytyneessä, fragmentoituneessa, yhteiskunnassa ihmisten välittömän elinympäristön muodostamaksi yhteiseksi ja alhaalta päin rakentuvaksi yhteisöjen yhteiskunnaksi. Se voidaan myös ymmärtää jonkinlaisena rajankäyntinä. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa tehdään eroja sen suhteen, kuka kuuluu meihin ja kuka ei. Inklusiivisuudella voidaan tarkoittaa myös yhteisiä arvoja, ihmisoikeuksia, intressejä ja yhteisesti neuvoteltavia toimenpiteitä sekä osallistumisen mahdollisuuksia (Auman 2013). Risto Eräsaari (Eräsaari 2005) ymmärtää inklusiivisuuden *meidän yhteiskunnaksemme*. Hän toteaa, että sen sosiaalipolitiikka on ajattelutapa, jossa yhteiskunta esiintyy sekä tekijänä että teon kohteena, sekä edellytyksenä että tuloksena. Yhteiskunta on kiertäviin syy-yhteyksiin ja itseensä viittaavuuteen nojaava, itse itsensä oikeuttava kehä, hän arvioi.

Dan Auman korostaa sitä, että kysymys ei ole harmonisesta yhteiskunnasta vaan yhteisesti jaetusta, missä on erilaistumisen integraatiota (engl. *diversity integration*). Siinä vallitsevat tietyn asteiset ryhmäarvot ja yhteiset intressit. Ehkä Eräsaaarella on mielessään pieni yhteiskunta, kuten Suomi. Auman taas ajattelee suuria monikulttuurisia yhteiskuntia, kuten Yhdysvaltoja. Yhteiskunnassa, jossa voi olla kymmeniä kansalaisuuksia ja lukuisia etnisiä ryhmiä, ymmärretään arvot ja ihmisoikeudet usein eri tavoin. Huangin mukaan kysymys ei näin suuressa kokonaisuudessa voi koskaan olla harmonisesta yhdenmukaisesta yhteiskunnasta vaan yhteiskunnasta, missä tietystä yhteisistä intresseistä ja näkökulmista voidaan päästä yhteisymmärrykseen eli yhteisesti jaettuun yhteiskuntaan (*shared society*; Huang 2014, McCartney & Naudé 2012). Tämä näkemys on lähellä sitä, minkä voi ajatella olevan ominaista myös kumppanuuden sosiaalipolitiikalle (Koskiaho 2014). Siinä voi olla erilaisia näkökulmia mutta neuvotellen päästään yhteisymmärrykseen. Taustana on neuvottelijoiden luottamus toisiinsa. Pohjana on vahva demokratia, demokraattiset instituutiot ja kansalaisten osallistumismahdollisuudet.

Usein inklusiivisuus ymmärretään eksklusiivisuuden, poissulkemisen, vastakohtana tai rajankäyntinä näiden kahden välillä: kuka kuuluu ryhmään ja kuka luetaan ulkopuoliseksi (Levitas 1999). Ensinnäkin poistyyntäviä tekijöitä eli ongelmia kytkeytymisessä toisiin ovat erilaiset sosiaaliset ongelmat, kuten työttömyys, heikot selviytymisen taidot, matalat tulot, heikko asumistaso, eläminen korkean rikollisuusasteen ympäristössä, huono terveys ja perheen hajoamisen aiheuttamat ongelmat.

Toiseksi poistyyntämistä aiheuttaa yksilön tai

ryhmän kyvyttömyydestä osallistua tehokkaasti yhteiskuntaan ja sen kulttuuriseen elämään. Eksklusiivisuutta on yhteiskunnan perusvirroista vieraantuminen. Kolmanneksi kysymys voi olla köyhyyden ja syrjäytymisen, deprivaaation, dynaamisesta prosessista, jossa jotkut yksilöt tai ryhmät sysätään niiden yhteiskunnan ja kulttuurin järjestelmien ulkopuolelle, jotka määrittävät henkilön integroitumisen yhteiskuntaan.

Julkinen sektori voi pyrkiä esimerkiksi näennäistyöllistämiskeinoin helpottamaan työnsaantivaikeuksia, mutta autettava voi joutua vain heikosti palkatun tilapäistyön vangiksi. Se edistää eksklusiota ja estää osallistumista, ellei työllistämiskeinoin yhdistetä muuta tukea.

Neljänneksi poissulkemiskeskustelu voi olla moraalista alaluokkakeskustelua, jolloin eksklusiota tarkastellaan eettisessä ja kulttuurisessa diskurssissa. Köyhyydelle annetaan moraalinen sisältö ja etsitään kulttuurisia syitä ongelmille. Eksklusion haitat nähdään myös moraalisina.

Ruotsalainen sosiologi Göran Therborn analysoi epätasa-arvoa synnyttäviä mekanismeja (Therborn 2013). Tällöin hän tarkastelee sekä taloudellista, sosiaalista että kulttuurista epätasa-arvoistumisprosessia. Poissulkemisen lisäksi hän ottaa esille etäännyttämisen, jossa toiset palkitaan ja toisia ei, jolloin näitä sysätään kauemmaksi. Therborn tarkastelee myös hierarkisointia, jossa ihmiset, ryhmät tai organisaatiot jaetaan luokkiin. Eteenpäin pyrkivässä yhteiskunnassa tällainen kategorisointi voi olla tuhoisaa, joten inklusiivisuuteen pyrkiminen on tätä hedelmällisempää. Kannattaa miettiä erojen tekemisen sijasta osallistumisen mahdollisuuksien laimentamista.

Osallistumisen perussuunnat

Inklusiivisuutta edistävän yhteiskunnan osallistumisen perussuuntina voi pitää työhön, poliittiseen demokratiaan ja kansalaisyhteiskunnalliseen toimintaan osallistumista. Toisen maailmansodan jälkeen kehittynyt hyvinvointivaltioidea on levännyt sen varassa, että yhteiskunnassa eletään melkein täystyöllisyyden yhteiskunnassa, jolloin kaikki kynnelle kyke-

nevät aikuisikäiset osallistuvat omalla työllään yhteisen hyvän aikaansaamiseen. Hyvinvointivaltion keskeiset ongelmat koskevatkin sitä, että teollistumisen ajan yhteiskunnassa luodut täystyöllisyyden oletuskriteerit eivät enää päde kuin vain sen osan kohdalla, jolla on vakainainen ja täysipäiväinen työsuhde tai kohtuullisen toimeentulon takaava yrittäjäyys. Kuitenkin vain alle puolet suomalaisista työikäisistä kuuluu tähän joukkoon.

Työkansalaisuus on aidointa hyvinvointivaltion kansalaisuutta, koska työn tekemisestä saadaan verotuloja julkisten menojen kattamiseen. Kuitenkin kautta aikojen juuri työstä pois pääsemiseen tai työn vähentämiseen liittyy monia utopioita, kuten oikeus laiskuuteen ja laiskuuden yhteiskunnan utopiat. Jo Karl Marx pohti tätä kysymystä ja hänen vävynsä Paul Lafargue on tullut kuuluisaksi 1880-luvun alussa ilmestyneen kirjansa *Le Droit à la Paresse* (Oikeus laiskuuteen) myötä (Lafargue 1883).

Sosiologi Stephan Lessenich käsittelee Lafarguen teoksen pohjalta laiskuuden ja työn välistä suhdetta nyky-yhteiskunnassa kapitalismin eräänlaisena dilemmana (Alminger & Baron 2014). Kapitalismissa työntekijöiltä vaaditaan yhä intensiivisempää työntekoa. Työn tuottavuus kohoaa tekniikan kehittyessä ja nopeuttaessa työprosesseja. Onkin kysytty, miksi ihmisten pitää edelleenkin tehdä työtä otsansa hiessä? Miksi ihmisillä ei ole virallisesti todettua oikeutta laiskuuteen tai vaikkapa esimerkiksi kolmen tunnin työpäiviin? Toisaalta osa työikäisistä ei enää ole tässä kurimuksessa, kun monen ongelmana on usein edelliselle vastakkainen eli patkätyö, nollasopimukset tai työttömyys taikka varhainen eläköityminen. Osa ei jaksakaan enää hakeakaan työtä, jolloin eksklusion vaara lisääntyy. Tämä joukko on viime vuosina kasvanut (Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus 2015). Hallitus suunnittelee kuitenkin Suomessa vuonna 2016 työehtojen kiristämistä ja työajan pidentämistä kokoaikaisissa työsuhteissa oleville.

Toinen osallistumisen perusmuoto työn lisäksi on poliittinen osallistuminen. Sen manifestaatio on virallisiin vaaleihin osallistuminen. Saksalai-

nen sosiologi Claus Offe on pohtinut demokraattista osallistuvaa epätasa-arvoisuutta nykyisessä menoleikkauksia tekevässä yhteiskunnassa (Offe 2014). Hän viittaa siihen, että muodollinen poliittinen osallistuminen on periaatteessa mahdollista kaikille kansalaisille. Käytännössä eteen tule monia kulttuurisia, tapoihin ja tottumuksiin liittyviä esteitä. Sosiaalitaloudelliset olot aiheuttavat eksklusiota, joka piiloutuu ja jota on vaikea mitata. Lopputuloksena on, että huonoissa oloissa elävien poliittinen osallistuminen esimerkiksi vaaleihin on heikompaa kuin muiden kansalaisten, vaikka demokratiaan pitäisi kuulua, että kaikki täysvaltaiset kansalaiset ovat päättämässä yhteiskunnallisten peruslinjojen muodostamisesta. Eksklusion etenemisen myötä näin tapahtuu entistä vähemmän.

Kolmas yhteiskunnallisen osallistumisen perussuunta on kansalaisyhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen, kuten vapaaehtoistyö tai naapuruuustyö. Tähän osallistumisen muotoon suuntautuu entistä enemmän paineita, kun julkinen sektori vähentää sosiaalista vastuutaan ja toimintaansa. Voidaan puhua kumppanuuden sosiaalipolitiikasta silloin, kun tämä kolmas sektori tekee tai joutuu tekemään yhteistoimintaa julkisen sektorin ja markkinatoimijoiden kanssa (Koskiahho 2014). Tämä vaade on lisääntymässä.

Osallisuuden tunne yhteiskunnan jäsenyydestä ja osallistumisen yhteiskunnallisiin toimintoihin sisältävät oletuksen yhteiskunnallisten perusarvojen yhteisyydestä. Jos ollaan kovin erimielisiä siitä, mikä on kaikille hyväksi, ei ole kovin suuria edellytyksiä hedelmälliseen yhteistoimintaan. Arvojen samansuuntaisuus on yhteydessä sosiaalisen aseman suhteelliseen yhtäläisyyteen, merkittävien sosiaalisen aseman erojen puuttumiseen, demokraattisessa yhteiskunnassa. Viime vuosikymmeninä eurooppalaisissa maissa on koko ajan tapahtunut sisäistä eriytymistä sosiaaliseen asemaan kuuluvien tekijöiden osalta.

Taloudellisten erojen kehittyminen

Viimeisten vuosikymmenten kehitystä voidaan luonnehtia globaaliksi epätasa-arvoistavan kehityksen trendiksi. Rikkaat ovat rikastuneet eivätkä kansakuntien enemmistö ole viime aikoina

kyennyt kuroma rikkaiden taloudellista etumatkaa umpeen. OECD-maissa kuilu rikkaiden ja köyhien välillä on suurin kolmeen kymmeneen vuoteen. Toisen maailmansodan jälkeen elettiin 1980-luvun lopulle asti aikaa, jolloin omistuksen ja tulojen mukaan laskettu ylin kymmenys väestöstä eri maissa eli tilassa, jossa sen suhteellinen osuus pysyi vakiona. Tämä näkyy selvästi Yhdysvalloissa, jossa suurin osa maailman rikkaimmista asuu, sekä tulojen ja omistuksen suhteen rikkaimman kymmenyksen että rikkaimman prosentin osalta (Stierli ym. 2014). Vasta 1990-luvulle saavuttaessa rikkaat alkoivat kerryttää varojaan suhteellisesti sotaa edeltävälle tasolle eli alkoivat irtaantua muista. Tämä on se seikka, jonka vuoksi inklusion kannalta kannattaa tarkastella tulo- ja varallisuuden ääripäitä.

Tulojen kannalta rikkain kymmenys väestöstä OECD-alueella ansaitsee 9,5 kertaisesti verrattuna köyhimpään kymmenykseen. 1980-luvulla tämä suhde oli 7:1, mikä on sen jälkeen jatkuvasti suurentunut, todetaan OECD-raportissa 2014 (Cingano 2014). Taloudellisen kriisin ja sen jälkeisenä aikana vuosina 2007–2011/2012 keskimääräinen talouksien reaalitytulo pysähtyi ja laski useimmissa maissa, Espanjassa, Irlannissa, Islannissa ja Kreikassa jopa enemmän kuin 3,5 % vuodessa. Melkein kaikissa maissa, missä tulotaso putosi, alin tulokymmenys kärsi eniten.

Vuosien 2007–2008 taloudellisen kriisin alkuvaiheessa vaurauden yleinen kasvu notkahti, minkä jälkeen Eurooppa ja Afrikka jäivät matalan vaurauden kasvun vaiheeseen, todetaan Credit Suisse tutkimuslaitoksen globaalia vaurautta vuonna 2014 koskevassa tutkimusraportissa (Stierli ym. 2014). Pohjois-Amerikka, Kiina ja Latinalainen Amerikka lähtivät vaurastumaan ja osittain myös Intia. Kasvu ylitti vuoteen 2014 mennessä vuosien 2000–2007 lukemat kuitenkin vain Pohjois-Amerikassa. Eurooppa näyttää laahaavan kaikkien muiden maanosien perässä viime vuosien kasvuvauhdin osalta. Vuoden 2015 sveitsiläisessä raportissa tarkastellaan maailman alueiden kotitalouksien vaurauden muutosta ja todetaan, että vuosina 2014–2015 muutos on ollut positiivinen Pohjois-Amerikas-

sa ja Kiinassa, kaikkialla muualla negatiivinen. Euroopassa negatiivinen muutos on ollut toiseksi suurin Latinalaisen Amerikan jälkeen eli -12,4 % (Stierli ym. 2015).

Taloudellinen vauraus on alkanut viime vuosina keräytyä yhä harvempiin käsiin läntisessä maailmassa (Stierli ym. 2014). Erityisasemassa tässä ovat yhdysvaltalaiset rikkaat. Ylin prosentti kerää kaikesta omistuksesta 40 % Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa yli 30 %. Ylimmän kymmenyksen käsiin päättyy kaikesta omistuksesta yli 70 % Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa hieman vähemmän eli 70 %. Eniten dollarimiljonäärien lukumäärä tulee ennusteen mukaan kasvamaan vuosina 2014–2019 Afrikassa ja Kiinassa. Tämä kasvu on 90 %, sen ollessa samana jaksona ennusteen mukaan Euroopassa 53 % ja Pohjois-Amerikassa 38 %. Luvut antavat aiheita sille päätelmälle, että vaurauden kasvu siirtyisi vähitellen pois Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta muualle maailmaan. Vaurauden kasvun takana on taloudellisen ja sosiaalisen toiminnan innovatiivisuus (Stierli ym 2014).

Vuoden 2015 aikana Kiinasta on kuitenkin kaikunut viestejä siitä, että maan talous ei kasva enää entistä vauhtiaan, vaikka se edelleen on moninkertainen eurooppalaisten maiden kasvuun verrattuna. Suomen roolina on aivan viime aikoina ollut läntisen Euroopan heikosti selviytyvän osa, koska maan talouden kasvuvauhti on melkein kokonaan hiipunut kansantuotteen muutoksella mitaten.

Rikkain prosentti maailman ihmisistä omistaa pian puolet kaikesta maailman omaisuudesta, jos heidän osuutensa kasvu jatkuu nykyistä vauhtia, arvioi kansainvälinen avustusjärjestö Oxfam vuonna 2015. Oxfamin raportin *Wealth: Having it all and wanting more* mukaan rikkaimman prosentin osuus maailman varallisuudesta oli 48 % vuonna 2014, kun se viisi vuotta aiemmin oli 44 %. Tätä tahtia luku on yli puolet vuonna 2016. Loput maailman rikkaimmista 20 prosentista omistaa 46 prosenttia omaisuudesta. Muu väestö eli 80 % maailman väestöstä omistaa vain 5,5 % varallisuudesta eli 1/700 siitä, mitä rikkain prosentti omistaa. Oxfamin päätelmät ovat samansuuntaiset kuin sveitsiläistenkin.

Sosiaalipolitiikan rahoituksen kannalta ylimpien tuloluokkien karkaamisella käsistä ja muiden kuin ylimmän kymmenyksen, desiiilin, suhteellisen aseman huononemisella on merkitystä. Yhdysvalloissa Kalifornian yliopistossa (Berkeley) on viime aikoina kiinnitetty tähän yleiseen kehitystrendiin huomiota oman maan kannalta (Responding to Rising Inequality 2014). Toisen maailmansodan jälkeen aina vuoteen 1980 elettiin aikaa, jolloin alempi tuloryhmä eli enemmistö, 90 % väestöstä, kykeni kasvattamaan tulo-osuuttaan suhteellisesti jopa enemmän kuin kaikkein rikkain prosentti. Sen jälkeen kaikkein rikkaimmat alkoivat lisätä osuuttaan, 1990-luvulla tulot yli kaksinkertaistuivat mutta alimpien tuloluokkien tulot polkivat paikoiltaan. Seurauksena on sosiaalisten ongelmien, kuten lapsiköyhyyden, lisääntyminen; vuonna 2012 Yhdysvalloissa oli köyhiä lapsia 22 % kaikista lapsista.

Läntisissä kehittyneissä maissa on jouduttu kehitykseen, missä eletään palkkojen alentamisen trendin aikoja, samalla kun sosiaali- ja terveyspalveluja leikataan. Epätasa-arvon politiikka on kasvanut julkisen sektorin toiminoissa, koska etuuksien ja palvelujen saaminen joko maksaa entistä enemmän tai sitten niiden saamiseen liittyy kasvava määrä erilaisia ehtoja. Kuitenkin tilastotiedot kertovat myös, että äärimmäinen köyhyys on vähentynyt Afrikan maissa aivan viime vuosina. Toivoa näyttää siis olevan myös paremmasta maailmasta.

Läntisten maiden viimeaikaista prosessia voidaan tulkita kahdella tavalla. Ensimmäisen tulokinnan mukaan kysymys on ollut uusliberalistisen talousopin omaksumisen syvenemisestä. Euroopassa oppia on otettu yhdysvaltalaisesta yhteiskunnasta kansalaisten oman ja kansalaisyhteiskunnan vastuun kasvattamisesta myös sosiaalisen kysymyksen hoitamisessa. Toisaalta amerikkalaisten demokraattipresidentti Barack Obaman ponnistukset saada omaan maahansa eurooppalaisen järjestelmän kaltaista terveydenhuoltoa ovat osoitus päinvastaisesta ideoiden liikehinnästä Euroopasta Yhdysvaltoihin. Ponnistukset ovat kuitenkin olleet vähällä valua tyhjiin, kun erityisesti republikaa-

nit ovat vastustaneet uudistusta ja siihen liittyvää solidaarisuutta köyhiä amerikkalaisia kohtaan. Samaan aikaan Yhdysvalloissa väestöllinen eriarvoisuus on kasvanut huomattavasti. Hyvinvointivalttiollisesta taustasta huolimatta myös Euroopan maissa eriarvoistuminen nähdään enenevänä uhkana kansakuntien legitimitetille ja samalla osoituksena kansainvälisen sosiaalipolitiikan vaikeuksista.

Erojen Suomi

Pohjoismaat muodostavat poikkeuksen muista OECD-maista aikavälin 2007–2011/2012 taloudellisessa kehityksessä. Niissä kehityserojen muutokset eivät ole olleet niin suuret kuin muualla. Suomessa talouden kriisiytyminen alkoi vasta muiden maiden jälkeen. Samalla tavoin 1990-luvun lama saapui Suomeen vasta Keski-Euroopan maiden jälkeen. Alin tulokymmenys on jopa parantanut asemaansa talouskriisin aikana. Sen tuloista valtaosan muodostavat kuitenkin sosiaaliset tuet.

Kotitalouksen käytettävissä olevan tulon keskimääräinen vuosimuutos (%) oli Suomessa (Cingano 2014):

1980-luvun puoliväli – 2007/2008

koko väestö	1,7
alin tulokymmenys	1,2
ylin tulokymmenys	2,5

2007/2008 – 2011/2012

koko väestö	1,2
alin tulokymmenys	1,5
ylin tulokymmenys	1,0

Ylin tulokymmenys näyttää menettäneen suhteellista asemaansa. Gini-kerroin mittaa suhteellista tulojen erilaisuutta välillä 0–1 eli tasaisesta tulojakoista eriarvoistuneeseen tulojakoon. Gini-kerroin oli Suomessa 0,270 vuonna 2007 ja 0,261 vuonna 2011. Tulonjako pysyi vuosina 2007–2011 vielä varsin vakaana, joskin kerroin oli jo laskusuunnassa (Cingano 2014).

Suomalaisten kaikkien kotitalouksien reaali-tulojen kertymisen nykyinen heikko kausi alkoi tulonjakotilastojen mukaan 2010 (Käytettävissä oleva rahatulo keskimäärin 37 700 euroa, 2015).

Siitä lähtien käytettävissä olevien tulojen positiiviset vuosimuutokset ovat olleet entistä vähäisemmät, alle 1 %. Vuonna 2013 tulomuutos kääntyi jopa negatiiviseksi. Tätä ei ollut tapahtunut vuosikymmeniin (Suomen virallinen tilasto SVT: Kotitalouksien varallisuus 2015).

Tulojen ohella omistaminen ja siihen liittyvä vauraus tai sen puute on talouden tasaisuuden tai eriarvoisuuden osoitin. Suomen tilastokeskuksen mukaan Suomessa rikkain prosentti kerää varallisuuden suhteen 13 % varallisuudesta eli omistuksista ja 8 % kokonaistuloista, Ruotsissa luvut ovat 29 % ja 7 %. Ylimmän kymmenyksen varallisuus oli Suomessa vuonna 2013 yli 45 % eli vajaan puolet kokonaisvarallisuudesta. Ylin kymmenys on kahdessakymmenessä vuodessa lisännyt nettovarallisuuttaan (velat pois lukien) kuusi prosenttiyksikköä, kun kaikki muut varallisuusluokat ovat menettäneet varallisuuttaan (0,2–1,6 prosenttiyksikköä). Suomalaiset omistavatkin asuntonsa kokonaan tai osittain omistusasuntojen luvatussa maassa. Velaton asunto ja sen myötä korkein keskimääräinen varallisuus on eläkkeelle jääneellä ikäryhmällä (65–74-vuotiaat) yli 175 000 euroa, seuraavina varallisuusryhminä ovat 55–64-vuotiaat ja yli 75-vuotiaat nuorimpien ikäryhmien ollessa näitä vähävaraisempia. Keskimääräinen varallisuus on yli 110 000 euroa (Puolella kotitalouksista nettovarallisuutta yli 110 000 euroa vuonna 2013, 2015). Suurituloisin prosentti suomalaisista sai vuoden 2013 tuloistaan lähes puolet omaisuustuloina: Ryhmän bruttotuloista keskimäärin 46 % tuli omaisuustuloista ja lähes 40 % palkasta (Suomen virallinen tilasto SVT: Kotitalouksien varallisuus 2015).

Sekä tulo-, omaisuus- että kulutusverojen avulla julkinen sektori on kerännyt yhteiseen käyttöön osan siitä varallisuudesta, joka on syntynyt henkilökohtaisista säästöistä. Varat ovat kuitenkin usein sidottuina omaan asuntoon eikä muuta varallisuutta juuri ole.

Suomalaiseen eetokseen on kuulunut sosiaalinen nousu koulutuksen avulla. Siten on ollut mahdollista päästä myös parempiin tuloihin kuin aiemmat sukupolvet. Palkkatulojen avulla on kuitenkin entistä vaikeampi päästä ylimmän tulokymmenyksen ryhmään. Kotitaloudet ovat

tulleet myös vähitellen entistä riippuvaisemmiksi tulonsiirroista eli sosiaalipolitiikasta, kun palkkojen osuus kotitalouden tulonmuodostuksesta on vähentynyt. 1980-luvun lopussa tulonsiirtojen osuus oli keskimäärin 20 %, vuonna 2013 jo noin 30 % kotitalouksien kokonaistuloista. Yrittäjätulojen osuus kotitalouksien tulonmuodostuksesta oli vuonna 2013 keskimäärin 5 % eli pari prosenttia vähemmän kuin vuonna 1987. Omaisuustulot (osingot, korot ja vuokratulot) olivat puolestaan lisääntyneet suhteellisesti saman verran: 3 % vuonna 1987 ja 5 % 2013.

Kun koko kansan osalta on jouduttu aiempaa tiukemman yksityistalouden vaiheeseen, niin eniten tämä muutos koettelee heikkotuloisinta kymmenystä. Vuonna 1987 tämä osa kotitalouksista sai tulonsiirtoja 67 % tuloistaan ja 2013 tulonsiirto-osuus oli kasvanut jo 80 prosentiksi. Ylimmän tuloryhmän, kymmenyksen, riippuvuus julkisista tulonsiirroista on pysynyt suhteellisesti samana tänä aikana eli 10 prosentissa kotitalouden tuloista. Kun puhutaan sosiaalipolitiikan merkityksestä kansalaisille, niin on otettava myös huomioon, että suurituloisimpaan ryhmään kuuluvan kotitalouden saama tulonsiirto-osuus voi olla rahassa mitattuna huomattavasti suurempi summa kuin kaikkein pienituloisimman 80 %:n kohdalla. Toisaalta ylimmän ryhmän saamalla kymmenellä prosentilla ei ole niin suurta suhteellista merkitystä ryhmän jonkun kotitalouden selviytymiselle kuin tulonsiirroilla on heikkotuloisille, joiden tuloista 80 % muodostuu tulonsiirroista.

Eri tuloryhmien intressit eroavat lähtökohteisesti toisistaan huomattavasti suhteessa harjoitettavan sosiaalipolitiikan merkitykseen. Solidaarisuus on kuitenkin riittänyt Suomessa harjoitetun sosiaalipolitiikan perusteeksi 1990-luvun alkuvuosinakin, jolloin kotitalouksien käytettävissä olevat tulot laskivat huomattavasti. Mediaanitulojen lasku oli yli 6 % vuonna 1992 (Käytettävissä oleva rahatulo keskimäärin 37 700 euroa, 2015). Mediaanitulot ovat nytkin laskussa. Kuinka käy tulevaisuudessa, kun käytettävissä oleva tulo ei enää aina kasvakaan eri tuloryhmissä, säilyykö solidaarisuus?

Tuloerojen kaventamisen reunaehdoja

Tuloeroja on paikkailtu sosiaalimenojen avulla ja samalla vastattu sosiaalisiin riskeihin. Suomessa julkisten sosiaalimenojen kustannukset olivat 11 624 euroa asukasta kohden 2013 (STM). Menot kohdistuivat eri ryhmiin seuraavasti: vanhuksiin (37 %), sairaisiin (24 %), vammaisiin (11 %) sekä perheisiin ja lapsiin (10 %) muiden menoryhmien jäädessä alle kymmenyksen suuruisiksi. Viime vuosien heikko taloudellinen kehitys on aiheuttanut sen, että reaalisesti eniten on kasvanut työttömien toimeentulon turvaamisen osuus sosiaalimenoista. Julkinen sektori, valtio ja kunnat, osallistuvat sosiaalimenojen rahoitukseen eniten (47 %), seuraavina ovat työnantajat (37 %) ja vakuutetut (13 %). Rahastoista saatavien tulojen osuus on 10 %. Työnantajien maksuosuutta on kevennetty kymmenen viime vuoden aikana 4,5 prosenttiyksikköä. Samaan aikaan myös työnantajiin liittyvää yhteisöverotusta on kevennetty (20 % vuonna 2014).

Hallitus esitti 2015 työnantajien sosiaaliturvamaksun poistamista kokonaan, mikä merkitsee hyvinvointivalttiollisen sosiaalipolitiikan vastuiden purkamista yhdeltä osaltaan ja johtaa periaatteessa muiden maksajien osuuksien kasvattamisen tai menojen vähentämisen. Työnantajat saavat tulonsiirron.

Julkisia menoja pyritään kokonaisuudessaan supistamaan ja leikkaukset kohdistuvat voimakkaasti sosiaalimenoihin. Seurauksena on, että kansalaisten sosiaalietuudet tulevat vähenemään Suomessa 2010-luvun jälkipuoliskolla. Vuonna 2015 kiihtynyt turvapaikan hakijoiden määrän kasvu tulee kuitenkin lisäämään julkisia menoja niin Suomessa kuin muissakin EU-maissa. Voimakasta määrän kasvua ei ole aiemmissa laskelmissa otettu huomioon.

Euroopassa on huolestuttu siitä, että palkkatyön ehdot ovat muotoutumassa uudelleen ja aiheuttavat osaltaan epätasa-arvoistumista. Globaaliin kriisiin on vastattu palkkojen alentamisella, jota perustellaan sillä, että näin tehdään tilaa investointien laajentamiselle. Voitot kuitenkin suunnataan osakkeenomistajille eikä uusiin investointeihin, valitetaan. Pysähtynyt talous vaatisi nimenomaan uusia ideoita ja innovaati-

oita. EU-alueen taloudellinen toiminta keskittyy nykyään palveluiden ympärille. Palveluissa palkkojen alentaminen sisältää työvoiman muutoksia. Erityisesti henkilökohtaisissa palveluissa ammattitaitoista työvoimaa korvataan vähemmän koulutetulla ja vierasmaalaisella työvoimalla. Samalla alennetaan aiempaa kokonaispalkkatasoa. Tästä seuraa eriarvoistumista tulojen suhteen, työttömyyden kasvua ja elintason alenemista.

Palkkatyö on muotoutumassa uudelleen, kun siihen ovat tulleet merkittävänä ominaispiirteinä mukaan ei-vakinaiset työsuhteet, osa-aikaisuus ja nollasopimukset. Kokopäiväisissä vakinaisissa työsuhteissa työikäisistä on vähenevä osa niin eurooppalaisessa kuin suomalaisessakin työelämässä. Tämä on merkittävä muutos sosiaalipolitiikan kannalta, jonka hyvinvointivaltiollinen periodi on perustunut teollisen yhteiskunnan ideaaliin, vakinaisiin ja kokopäiväisiin työsuhteisiin sekä vain tilapäiseen työttömyyteen. Tilapäistyötä ei ole otettu huomioon perusasioita rakennettaessa, ei työ-, sosiaaliturva- eikä veropolitiikassa. Vakinaiset työsuhteet takaavat myös kansalaisten osavastuun sosiaalimenoista tasaisin verovirroin, jotka ehtyvät laajan ja pitkäkestoisen työttömyyden oloissa.

Teollinen yhteiskunta perustui vahvoihin työmarkkinainstituutioihin ja näiden välisiin neuvotteluihin sekä yhteistyöhön valtion tai kuntien kanssa. Työmarkkinainstituutioiden merkitys on pienentynyt Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Pohjoismaissa lienevät viimeiset työmarkkinajärjestöjen vahvat linnoitukset. Työnantajajärjestöt ovat jo monta vuotta Suomessa yrittäneet vaikuttaa siihen, että valtakunnallisilla neuvotteluilla ei olisi enää huomattavaa asemaa ja että siirryttäisiin paikalliseen ja yrityskohtaiseen sopimiseen. Edelleenkin ansiotulosidonnaista sosiaalipolitiikkaa muovataan näissä neuvotteluissa, joissa viimeksi puututtiin ansioläkkeiden eläkeiän yleiseen korottamiseen. Paikallinen sopiminen on kuitenkin sivussa laajentunut.

Veropolitiikalla on fiskaalisen sosiaalipolitiikan tunnusmerkit. Suomessakin on painetta muuttaa progressiivista verotusta kohti tasaveroa, joka on käytössä muun muassa naapurimaassa

Virossa. Verotyypeillä on erilainen perusta. Progressiivinen verotus perustuu eri tuloluokkien keskinäiseen solidaarisuuteen, jossa kannetaan taakkaa myös omaa ryhmää heikommin selviytyvien puolesta. Tosin monet uudet veromuodot myös Suomessa ovat tasaverotyyppeisiä ja niiden avulla kerätään jo enemmän veroja kuin perinteisellä tuloverolla. Globaalisti tuloveroaste on pienentynyt viime vuosikymmeninä ja arvonlisäverojen ja yritysverojen käyttö ovat vähenemässä (Torres 2012). Rikkaiden erityisveroja on myös yleisesti purettu, kuten myös Suomessa vuonna 2014. Maan taloudellista ahdinkoa selvittelevä hallitus joutui kuitenkin jo vuonna 2015 harkitsemaan suurituloisten tuloveron korottamista. Suurimpia tuloja saavien osalta pääomatulojen osuus on lisääntynyt mutta palkkojen osuus on vähentynyt suhteellisesti alle puoleen kokonaistuloista. Tämä pienentää suurimpia tuloja saaneiden verotuksen kokonaissummaa, koska palkkoja verotetaan ankarammin kuin pääomatuloja. Hyvätuloiset käyttävät yrityksen perustamista tulojen siirtämiseksi pääomatuloihin. Tätä mahdollisuutta tavallisilla palkkaperustaisilla veronmaksajilla ei yleensä ole.

Ammattiyhdistysliikkeen ja työnantajajärjestöjen yhteisellä osallistumisella palkansaajien sosiaalipolitiikan muovautumiseen on tähän asti toteutettu eri yhteiskuntaryhmien välistä koheesiota. Sama asema on ollut veropolitiikalla. Nämä kaksi ovat olleet tulonsiirtojen, palveluiden ja muun sääntelyn peruspilareita toisen maailmansodan jälkeisessä hyvinvointivaltiokehityksessä. Kun näitä toimia on ruvettu muovaamaan uuteen uskoon, sosiaalinen koheesio on vaarassa heiketä. Verotuksen monimuotoistaminen ja yritysten verosuunnittelu vähentävät yhteiskunnan inklusiota. Työnantajajärjestöt suosisivat paikallista ja yrityskohtaista palkkojen määräytymistä. Verojen kiertämisen yleistymisen syö pohjaa entisiltä lojaalisuussuhteilta. Verotusta yritetään vähentää myös, jotta olosuhteet myötäilisivät kansainvälisten yritysten sijoitusintressejä. Ei pohdita, miten nämä taustatekijät tulevat vaikuttamaan sosiaalipolitiikkaan ja sen perusteisiin. Miten turvataan sosiaaliset riskit? Myös vastapuolten eli ammatti- ja työnantajaliitto-

jen toiminta laillisuuden rajapinnoilla vähentää osaltaan näiden toimijoiden luotettavuutta.

Sosiaalipolitiikan supistaminen kohdistuu ennen kaikkea heikkotuloisiin

Kun sosiaalipolitiikan tarjoukset kansalaisille ovat supistumassa julkisen talouden heikentäessä, niin tulonsiirrot ja avustukset ovat saamassa yhteisen nimittäjän, kansalaispalkka, perustulo tai perusturva, joka yritetään mitoittaa niin alhaiseksi kuin mahdollista. Sosiaalivakuuksiin turvaavassa Saksassa pohditaan yhteistä kansalaisvakuutusta ja tätä täydentäviä yksityisiä vakuutusmuotoja, kun sosiaalipalveluita korostavassa Britanniassa vannotaan peruskorvauksen ja henkilökohtaisen budjetin nimeen. Suomessa on jo ryhdytty kokeilemaan alueellista perustuloratkaisua.

Taloustieteilijä Anthony Atkinson tulee siihen tulokseen, että perustulon ehdollisuus on parempi idea kuin aivan ilman ehtoja toteutettava tulo (Atkinson 2015). Osallistumista yhteiskunnan toimintaan on edellytettävä kaikilta, jotka siihen kykenevät. Osallistuminen voi olla hoivaa, kuten brittiläisessä ja suomalaisessa omaistuksessa. Se voi olla myös vapaaehtoistyöhön osallistumista tai varsinaista työtä. Universalistisen perustulon sijasta pitäisi kehittää osallistumistuloa.

Työttömyys on yleisin matalien tulojen syy. Työvoimapolitiikan viimeaikainen vastaus Euroopan työttömyyteen on ollut aktiivinen työvoimapolitiikka sekä ansioiden kokoaminen pienistä palasista. Turvaudutaan palkkatyön, ei-maksettavan työn, erilaisten välimuotojen ja itsetyöllistävän hoivan aktiviteettien lisäämiseen. Samalla työttömien sosiaaliturvaa heikennetään. Työttömille suunnataan myös koulutusta, joka ei johda suoraan työsuhteeseen. Atkinson (2015) korostaa, että koulutuksen tulisi johtaa älykkääseen kasvuun (*smart growth*) eikä olla mitä tahansa koulutusta. Tilannetta helpottaisi, jos työvoimakoulutus ja elanto eriytetään toisistaan, jolloin koulutuksella voitaisiin tähdätä uusiin ideoihin.

Kaiken kaikkiaan sosiaaliturvaa ollaan hei-

kentämässä aiemmasta tasosta Euroopan eri maissa. Työttömät ja toimeentulossaan sosiaali-tuista riippuvat ovat sosiaalipolitiikan heikentymisen ensisijaisia kohteina niin Suomessa kuin muissakin Euroopan maissa.

Kansalaisten itseorganisoituminen ratkaisuna

Mitä ehdotetaan tilalle? Kansalaisten oman vastuun lisäämistä. Kansalaisyhteiskunnan edellytetään itseorganisoituvan ja keksivän omia julkisen sektorin tuen vähenemistä kompensoivia ratkaisuja esimerkiksi asumisen ja avun tarpeen yhdistämISRatkaisuun vaikkapa saksalaiseen tapaan. Tukea tarvitsevat turvautuvat yhteisasumiseen ja asumisyhteisöihin. Jakaessaan suuria huiloita tai huoneistoja keskenään asukkaat voivat tarvitessaan palkata myös yhdessä ulkopuolista apua muodostaen itseorganisoituvia palveluasumisyksiköitä. Saksassa on myös yrityksiä, jotka vuokraavat tällaisia asuntoja ja järjestävät palveluita asukkaille samaan tapaan kuin suomalaiset palveluyritykset. Erona on se, että asuinyhteisön jäsenet muodostavat esimerkiksi osuuskunnan ja vastaavat itse kustannuksistaan yhdessä – ainakin osittain sosiaalivakuutukseen perustuen – eivätkä ole suomalaisen palveluasumismallin mukaisesti sopimussuhteessa kukin erikseen palveluja tuottavaan tai asumista tarjoavaan yritykseen. Tässä itseorganisoitumisen kehityksessä voi nähdä vähittäistä irtautumista julkisesta sosiaalisen kysymyksen hoitamisesta.

Julkisten tukien hiipuminen on herättänyt halun irtautua kokonaan virallisista organisaatioista sekä perustaa itsenäistä ja riippumatonta toimintaa. Jopa yliopistojen julkisen rahoituksen heikkenemisen pelossa on esitetty itsenäisiä vapaita intellektuaalisia yksiköitä myös Suomeen (Henttonen ja Lapointe 2015). Aikuisten kouluttamisessa ja tutkimustoiminnassa tämä vielä menettelisi, mutta ratkaistaessa sosiaalista kysymystä vaaditaan uusia organisaatioita – esimerkiksi kumppanuuden sosiaalipolitiikkaa eli eri toimijoiden, kolmannen sektorin, yritysten ja julkisen sektorin, yhteistoimintaa, jossa on yhteisesti hyväksytyt säännöt ja rahoitusratkaisut (Koskiahho 2014). Tämä edellyttää julkisen sektorin

sääntöjen väljentämistä tai muuttamista mutta myös julkista tukea kolmannelle sektorille, jotta sillä on kapasiteettia ottaa uusia tehtäviä hoitaakseen. On vain varottava, ettei ei-julkisesta organisaatiosta tehdä julkisen matkimista ja lisätä sen byrokratiaa sen sijaan, että kuunneltaisiin ympäröivää yhteisöä ja asukkaita. Sosiaalisen tehtävän hoitaminen edellyttää välitöntä palautetta yhteisöltä, muuten ollaan samassa tilanteessa kuin byrokraattisessa julkisessa toiminnassa (Mwabu ym. toim. 2001).

Suomessa palveluja tarvitsevien ikääntyneiden asuttamat asunto-osakeyhtiöt voisivat organisoitua uudelleen ja ottaa myös elämistä helpottavia palveluita ohjelmaansa. Tämä edellyttää lainsäädännöllisiä muutoksia asunto-osakeyhtiölakiin sekä kunnallisten viranomaisten ja asukkaiden yhteistoimintaa. Omakotitaloyhteisöt voisivat organisoitua samalla tavoin ja hankkia palveluja yhteisvoimin. Esimerkiksi asuinrakennusten korjaustoiminnassa syntyy harvoin naapuritalojen omatoimista yhteistoimintaa, mikä olisi helpottamassa kustannuspaineita ja töiden organisoimista. Tarvitaan puutteen aikoja, jotta talkoot pannaan pystyyn. Vuoden 2015 pakolaistulva synnytti jo Euroopassa ja myös Suomessa samantapaista vapaaehtoistoiminnan vyöryä, kuin mitä nähtiin toisen maailmansodan pakkotilanteessa.

Suomessa on perinteisesti ymmärretty *meidän yhteiskuntamme* julkisen sektorin johtamaksi yhteiskunnaksi, jolloin kansalaisten itseorganisoituminen voidaan ymmärtää inklusiivisuudesta irtautumisena, ”sooloiluna”. Joka tapauksessa julkiselle sektorille jää perusongelmista huolehtiminen.

Meidän yhteiskunnassamme kansalaiset voivat luottaa siihen, että perustuslaki toteutuu ja valtio pitää kaikista huolen. Mutta, mutta, nyt näitä instituutioita puretaan Suomessa. Miten käy meidän yhteiskunnallemme? Jäämmekö satuman varaan? On aika tehdä uusi itsekuvaus nykytilanteesta (Eräsaari 2005, 265–266). Voisiko kumppanuusajattelulla olla tässä yhteydessä pelastava rooli? Täällä Pohjolassa yhteisen tekemisen ja aikaansaamisen eetos voisi olla sosiaalipolitiikalle uusi tarpeellinen avaus

(Koskiahho 2014; Koskiahho 2015). Ideaa pitäisi vain kehittää eteenpäin. Kumppanuuksista se sosiaalipolitiikka aikoinaan, 1800-luvulla ja ennen sitä, ammattikiltojen yhteydessä, sai alkunsa. Julkisen sektorin rooli ja tehtävät tulevat samalla mietintään. Vastuutaan julkinen valta ei kuitenkaan voi luovuttaa muille.

Kirjallisuus

- Ahtela, Jukka & Rentola, Essi (2014) Selvitys Suomen asuinperusteiden sosiaaliturvan ja EU-lainsäädännön vaatimusten yhteensovittamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:24. Helsinki.
- Amlinger, Carolin & Baron, Christian (toim.) (2014) *Stephan Lessenich zu Paul Lafargue: "Das Recht auf Faulheit"*. Marxist Pocket Books. Band 4. Laika-Verlag. Hamburg.
- Atkinson, Anthony, Piketty, T., & Saez, E. (2010). Top incomes in the long run of history. Atkinson, Anthony & Piketty, T (toim.) *Top Incomes. A Global Perspective*. Oxford University Press. New York. (s. 664–759).
- Atkinson, Anthony B. (2015) *Inequality: What Can Be Done?* Harvard University Press. Cambridge.
- Auman, Dan (2013) *The Sociology of Social Inclusion*. Sage Open, January–March 2013, 1–16.
- Cingano, Federico (2014) *Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No 163. OECD Publishing (<http://dx.doi.org/10.1787/5jxrjncwvx6jen>, luettu 13.10.2015)
- Eräsaari, Risto (2005) Inklusio, eksklusio ja integraatio sosiaalipolitiikassa. *Kiistakysymysten kartoitusta. Janus* vol. 13 (3), 252–267.
- Henttonen, Elina ja Lapointe, Kirsi (2015) *Työelämän toisinajattelijat*. Gaudeamus. Helsinki.
- Huang, Jiansheng (2014) Building a Shared and Harmonious Society in China: An ethnic minority perspective. *Development* 57(1), 77–83.
- Koskiahho, Briitta (2014) *Kumppanuuden sosiaalipolitiikkaa etsimässä*. Settlementiliiton julkaisuja 32. United Press Global. Tallinna.
- Koskiahho, Briitta (2015) Sosiaalisen kysymyksen ratkaiseminen tulevaisuudessa. *Tieteessä tapahtuu* vol. 33 (1), 3–11.
- Käytettävissä oleva rahatulot keskimäärin 37 700 euroa (2015) Tilastokeskus (http://tilastokeskus.fi/til/tjt/2013/03/tjt_2013_03_2015-04-02_kat_002_fi.html, luettu 2.4.2014)
- Lafargue, Paul (1883) *Le Droit a la Paresse*. Ei painopaikkaa (näköispainos: http://www.metiseurope.eu/content/pdf/n9/7_paresse.pdf, luettu 30.9.2015)
- Levitas, Ruth (1999) Defining and Measuring Social Exclusion: A Critical Overview of Current Proposals. *Radical Statistics*. Article 2. Issue 71, Summer 1999 (<http://www.radstats.org.uk>, luettu 1.4.2015)
- Mwabu, Cermano ym. toim. (2001) *Social Provision in Low Income Countries: New Patterns and Emerging Trends*. Oxford University Press. Oxford.
- McCartney, Clem & Naudé, Wim (toim.) (2012) *Shared Societies. The Case for Inclusive Development*. The Club of Madrid. Maastricht (<http://www.clubmadrid.org/ssp/>

SSP_Publication2012_Maastrich.pdf, luettu 1.4.2015)
 Offe, Claus (2014) Participatory inequality in the austerity state: a supply side approach. Working Paper der DFG-KollegforscherInnengruppe Postwachstumsgesellschaften 1/2014. Jena.
 Puolella kotitalouksista nettovarallisuutta yli 110 000 euroa vuonna 2013 (2015) Tilastokeskus (http://www.stat.fi/til/vtutk/2013/vtutk_2013_2015-04-01_tie_001_fi.html), luettu 1.4.2015)
 Responding to Rising Inequality. Policy Interventions to Ensure Opportunity for All (2014) University of California, Berkeley. Policy Brief (<http://diversity.berkeley.edu/inequality-policy-brief>), luettu 28.3.2015)
 Sosiaalimenot ja rahoitus. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (www.stm.fi, luettu 1.4.2015)
 Stierli, Markus ym. (2014) *Global Wealth Report 2014*. Research Institute. Credit Suisse AG. Zurich.
 Stierli, Markus ym. (2015) *Global Wealth Report 2015*. Research Institute. Credit Suisse AG. Zurich.
 Suomen virallinen tilasto (SVT): Kotitalouksien varallisuus (2015). Tilastokeskus. Helsinki (<http://tilastokeskus.fi/til/vtutk/>), luettu 6.4.2015)

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus (2015) Työllisyys ja työttömyys 2014, 4 Työvoimaan kuulumattomat. Tilastokeskus. Helsinki (http://www.stat.fi/til/tyti/2014/13/tyti_2014_13_2015-04-28_kat_004_fi.html), luettu 30.9.2015)
 Therborn, Göran (2013) *The Killing Fields of Inequality*. Polity Press. Cambridge.
 Torres, Raymond (2012) *Shared Societies and the Global Crisis: Evidence and Policy*. Maastricht School of Management. Working Paper No. 2012/42. Maastricht (<http://www.msm.nl/resources/uploads/2014/02/MSM-WP2012-42.pdf>), luettu 20.3.2015)
 Wealth: Having it all and wanting more (2015). Research Report. Oxfam International. Oxford. (<http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/wealth-having-it-all-and-wanting-more-338125>), luettu 1.4.2015)

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan professori (emerita).

SIJOITA AJATTELUUN!

Tietoa tuoreimmasta numerosta, arkiston ja blogit löydät osoitteesta:

YP on myös Facebookissa!

Yhteiskuntapolitiikka on hyvinvointitutkimuksen avoin foorumi, jossa kuuluu ajattelun ääni. YP:n jutuilla on taipumusta saada julkisuutta, herättää uteliaisuutta, virittää keskustelua ja käynnistää toimenpiteitä.

Eikä maksa paljon: vuosikerran (kuusi numeroa) hinta kestopilauksena on 40 euroa ja opiskelijatilauksen hinta 22 euroa.

Tilaukset: thl.fi/yp
 puh. 03 4246 5304 / asiakaspalvelu@kustantajapalvelut.fi

